

Комисија за очување националних споменика, на основу члана V став 4. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и члана 39. став 1. Пословника о раду Комисије за очување националних споменика, на сједници одржаној од 6. до 8. новембра 2013. године, донијела је

ОДЛУКУ

I

Историјска грађевина – Соколски дом у Бањој Луци проглашава се националним спомеником Босне и Херцеговине (у даљем тексту: национални споменик).

Национални споменик сачињава објекат Соколског дома са пратећим спортским теренима.

Национални споменик се налази на простору означеном као к.ч. 2962, к.о. Бања Лука VII (нови премјер), што одговара к.ч. 20/3 и 20/4 (стари премјер), посједовни лист број 2361/2, Град Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина.

На национални споменик примјењују се мјере заштите утврђене Законом о спровођењу одлука Комисије за заштиту националних споменика установљене у складу са Анексом 8 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 9/02,70/06 и 64/08).

II

Влада Републике Српске дужна је да обезбиједи правне, научне, техничке, административне и финансијске мјере за заштиту, конзервацију и презентацију националног споменика.

Комисија за очување националних споменика (у даљем тексту: Комисија) утврдиће услове и обезбиједити средства за израду и постављање информационе табле са основним подацима о споменику и одлуци о проглашењу добра националним спомеником.

III

Ради трајне заштите националног споменика, на простору дефинисаном у тачки I став 3. ове одлуке утврђују се сљедеће мјере заштите:

- дозвољени су искључиво конзерваторско-рестаураторски радови, укључујући и радове на текућем одржавању и презентацији споменика, уз одобрење министарства надлежног за просторно уређење Републике Српске (у даљем тексту: надлежно министарство) и стручно надзирање надлежне службе заштите наслеђа на нивоу Републике Српске (у даљем тексту: надлежна служба заштите);

- дозвољено је обављање радова на инфраструктури искључиво уз одобрење надлежног министарства и стручно мишљење надлежне службе заштите;
- није дозвољена промјена стилских карактеристика објекта уклањањем или додавањем појединих декоративних елемената и архитектонских детаља (камене и друге пластике, вијенаца и сл.), осим у случају враћања аутентичних елемената;
- није дозвољено мијењање вертикалних и хоризонталних габарита објекта;
- израдити план одржавања објекта;
- забрањено је одлагање отпада;
- извршити истражне радове којима ће се утврдити изворна боја фасаде.

Ради **хитне заштите** националног споменика, потребно је предузети мјере које подразумијевају санирање узрока који доводе до појаве подземне воде која оштећује фасаду и подрумску етажу.

IV

Стављају се ван снаге сви спроведбени и развојни просторно-плански акти у дијелу у којем су супротни одредбама ове одлуке.

V

Свако, а посебно надлежни органи Републике Српске, градске и општинске службе суздржаће се од предузимања било каквих радњи које могу да оштете национални споменик или доведу у питање његову заштиту.

VI

Ова одлука доставиће се Влади Републике Српске, министарству надлежном за просторно уређење Републике Српске, надлежној служби заштите наслеђа на нивоу Републике Српске и општинским органима управе надлежним за послове урбанизма и катастра, ради спровођења мјера утврђених у тач. II - V ове одлуке, те надлежном општинском суду ради уписа у земљишне књиге.

VII

Саставни дио ове одлуке је образложење са пратећом документацијом које је доступно на увид заинтересованим лицима у просторијама и на веб страници Комисије (www.kons.gov.ba).

VIII

Према члану V став 4. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, одлуке Комисије су коначне.

IX

Ова одлука ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у „Службеном гласнику БиХ“.

Ову одлуку Комисија је донијела у сљедећем саставу: Зеунер Аhunbay, Martin Cherry, Амра Хаџимухамедовић, Дубравко Ловреновић и Љиљана Шево.

Предсједавајућа Комисије

Амра Хаџимухамедовић

Број: 02-2.3-53/13-36
6. новембра 2013. године
Сарајево

Образложење

I – УВОД

На основу члана 2. став 1. Закона о спровођењу одлука Комисије за очување националних споменика, установљене у складу са Анексом 8 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, “национални споменик” је добро које је Комисија за очување националних споменика прогласила националним спомеником, у складу са чл. V и VI Анекса 8 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, као и добра уписана на Привремену листу националних споменика Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 33/02), све док Комисија не донесе коначну одлуку о њиховом статусу, а за шта не постоји временско ограничење и без обзира на то да ли је за наведено добро поднесен захтјев.

Комисија за очување националних споменика донијела је одлуку о стављању **Соколске куће, Бања Лука** на Привремену листу националних споменика БиХ, под редним бројем 7.

У складу са одредбама Закона, а на основу члана V став 4. Анекса 8. и члана 35. Пословника о раду Комисије за очување националних споменика, Комисија је приступила спровођењу поступка за доношење коначне одлуке за проглашење добра националним спомеником.

Изјава о значају добра

Објекат Соколског дома, изграђен према пројекту београдског архитекте Бранка Јовановића, представља дио планског потеза објеката изграђених у вријеме Врбаске бановине у четвртој деценији XX вијека. Представља еkleктички исказ са превлађујућим елементима историцизма у неовизантијском маниру. Тај манир је нарочито исказан на улазној фасади објекта. Назнаке начела модерне присутне су у функционалистичкој концепцији организационе шеме објекта и третману елемената осталих фасада. Његова намјена у потпуности поштује идеју соколства, која осим његовања спортског духа и моралних вриједности има за циљ одржавање идеје словенског, односно југословенског духа.

II – ПРЕТХОДНИ ПОСТУПАК

У току вођења поступка, извршен је увид у:

- податке о садашњем стању и намјени добра, укључујући опис и фотографије;
- пројекат постојећег стања преузет од власника добра, предсједника Соколског удружења Бања Лука (садржи: основу подрума, основу спрата, стару фотографију Соколског дома и податке о к.ч.)
- пројекат, тј. "план Соколског дома" из 1931. године, преузет из Музеја Републике Српске" (садржи основу приземља, првог и другог спрата; детаљ степеништа са пресјеком; јужна, улазна фасада; источна, бочна фасада);
- увид у садашње стање добра;
- копију катастарског плана;

- земљишно-књижни извадак;
- препис из посједовног листа;
- план просторне организације;
- карта валоризације културно-историјског наслеђа;
- план парцелације;
- податке о претходној заштити добра;
- историјску, архитектонску или другу документарну грађу о добру која је дата у попису коришћене документације у оквиру ове одлуке.

Према одредби члана V став 2. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и члана 37. Пословника о раду Комисије, прије доношења коначне одлуке о проглашењу добра националним спомеником, Комисија ће пружити могућност власнику предложеног националног споменика, институцијама надлежним за очување наслеђа, стручним и научним институцијама, стручњацима и научницима, као и другим заинтересованим лицима да изнесу своје ставове. У складу с тим, Комисија је дописима број: 06.1-35-46/04-4 од 16.06.2008; 02-35.2-2/13-126 од 28.05.2013. године, затражила достављање документације и ставова у вези са проглашењем Соколског дома националним спомеником од: власника добра - Града Бања Лука/ Соколског друштва Бања Лука¹, Административне службе Града Бања Лука (Кабинет градоначелника, Одјељење за просторно уређење и Одјељење за друштвене дјелатности), Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске, Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске, Федералног министарства културе и спорта - Завода за заштиту споменика, Музеја Републике Српске, Републичке управе за геодетске и имовиско-правне послове, подручна јединица Бања Лука, Архива Републике Српске и Архива Босне и Херцеговине. Од дана стављања на Привремену листу националних споменика, Комисији је достављена сљедећа документација:

- Дописом број 07/1-П-208/04, дана 02.02.2004. Град Бања Лука, Градска управа, обратила се Комисији и изразила негативан став поводом ажурности доношења одлука Комисије и затражила од Комисије да се у што краћем року донесу одлуке за сљедећа добра са привремене листе (у образожењу стоји " да би Скупштина Града у задатом року донијела Дугорочни План санације, ревитализације и заштите споменика културе са подручја Града"):
  1. Тврђава Кастел
  2. Банска палата
  3. Банска зграда управе
  4. Хипотекарна банка
  5. Царска кућа
  6. Соколски дом
  7. Хотел Палас
  8. Господска улица
  9. Амбијентална цјелина улице Младена Стојановића и Краља Петра I Карађорђевића
  10. Зграда Старе жељезничке станице

¹ У допису број 19-050-1528/13, дана 13. 06. 2013. године, од стране Градоначелника Бање Луке, наведено је да се пред основним судом у Бањој Луци води парнични поступак по тужби Града Бања Лука, ради утврђивања права власништва на наведеним некретнинама у корист града Бања Лука.

11. Стара српска основна школа
12. Манастир Гомионица
13. Црква брвнара Крупа на Врбасу
14. Манастир Светог Илије - Крупа на Врбасу
15. Црква и самостан отаца траписта
16. Самостан сестара милосрдинца са школом

У прилогу је достављен прилог из регулационог плана "Центар- Запад", план просторне организације.

- Дописом број 21.11/952.2984/08, дана 02.02.2009. године, Републичка управа за геодетске и имовиско-правне послове, подручна јединица Бања Лука, доставила је документацију, односно:
  - копију катастарског плана,
  - извод из посједовног листа.
- Дописом број 03-364-1199/13, дана 03.06.2013. године, Град Бања Лука, Одјељење за просторно уређење, доставио је документацију, односно:
  - податке о локацији објекта са уписаним бројевима к.ч. и к.о.
  - извод из Регулационог плана дијела централног подручја града Бање Луке са сљедећим графичким прилозима:
    1. прилог број 4 – План просторне организације
    2. прилог број 8 – План позиција значајних објеката урбаног мобилијара са обухватима за конкурсе
    3. Прилог број 11а – План парцелације површине
    4. Валоризација културног наслеђа
  - табела са приказом објекта и амбијената који су од стране Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа, валоризовани као културно-историјско наслеђе са зонама заштите и мјерама заштите за наведне објекте.
- Дописом број 19-050-1528/13, дана 13.06.2013. године, Град Бања Лука, Кабинет Градоначелника, обратили су се Комисији са ставом да се неprotиве доношењу одлуке о проглашењу "Соколског дома" у Бањој Луци националним спомеником БиХ, уз напомену да се пред Основним судом у Бањој Луци води парнични поступак по тужби Града Бања Лука, ради утврђивања права власништва на наведеним некретнинама у корист града Бања Лука. У прилогу су достављени сљедећи документи:
  - Копија катастарског план,
  - Препис из посједовног листа,
  - Земљишно-књижни извадак.
- Дописом број 01-1150/1-13, дана 24. 07. 2013. године, Јавна установа Музеј Републике Српске, доставили су план Соколског дома (садржи: основу приземља, првог и другог спрата; детаљ степеништа са пресеком; јужна, улазна фасада; источна, бочна фасада).
- Дописом број 07-40-4-3586-1/13, Федерално министарство културе и спорта, Завод за заштиту споменика, доставио је податак да објект Соколског дома у Бањој Луци, није био уписан у регистар непокретних споменика културе БиХ
- Дана 04.07.2013. године извршен је увид у документацију која се налази у Архиву РС.

- Дана 04.07.2013. Небојша Родић, предсједник Соколског удружења Бања Лука, дао је на увид расположиву документацију о Соколском дому (садржи: основу подрума, основу спрата, стару фотографију Соколског дома и податке о к.ч.).

На основу увида у прикупљену документацију и стање добра, утврђено је слjedeће:

1. Подаци о добру

Локација

Објект соколског дома смјештен је у зони градског центра Бање Луке, на углу блока који захватају улица Марије Бурсаћ и улица Јована Дучића.

Национални споменик налази у улици Марије Бурсаћ број 15, на локацији означеној као к.ч. 2962, к.о. Бања Лука VII (нови премјер), што одговара к.ч. 20/3 и 20/4 (стари премјер), посједовни лист број 2361/2, Град Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина.

Историјски подаци²

Организација за физичко васпитање под називом Соко, заснована је у Чешкој и прво друштво основао је 16. фебруара 1862. године у Прагу Мирослав Тирш. У Љубљани је 1863. основан Јужни соко, прво друштво код Јужних Словена. Покрет се врло брзо ширио: 1866. у САД; 1870. у Русији; 1874. у Загребу (Хрватски сокол); 1890. у Њемачкој... У Србији је 1891. године основано Београдско гимнастичко друштво Соко, као наставак Београдског грађанског друштва за гимнастику и борење из 1882. године. Чланови Сокола у Аустроугарској у највећем броју били су Словени, па је Соко поред спортског, имао карактер и патриотске организације словенских народа под аустроугарском управом. Покрет је нарочито манифестован преко свесоколских слетова. После завођења шестојануарске диктатуре, краљ Александар је наредбом укинуо организације Југословенски соко, Хрватски сокол, Орао и Српски соко. Законским декретом од 5. децембра 1929. године основао је "витешку организацију" Соко Краљевине Југославије. Оваквим називом и организацијом краљ и његови слџедбеници жељели су да Соко поред спортске буде и политичка организација привржена монарху и његовој владавини.

Послије Првог свјетског рата, стварањем државе Срба, Хрвата и Словенаца, Бања Лука постала је центар Босанске крајине и сједиште жупе, а 1929. године, послије административне подјеле Краљевине Југославије, и главно мјесто новоосноване Врбаске бановине.³

Новооснована грађанска класа, све више усваја културне утицаје по европским мјерилима, што се у архитектури одражава потребом за изградњом репрезентативних објеката културног и јавног сацаја. Оснивањем Врбаске

---

² Више историјских података о Бањој Луци видјети у одлуци о проглашењу: Историјско подручје Тврђава Кастел, Градитељска цјелина Ферхадија цамија, Градитељска цјелина Бање у махали Илици у Горњем Шехеру, националним спомеником БиХ, а о периоду Врбаске бановине писано је у одлуци о проглашењу Народног позоришта Републике Српске, националним спомеником БиХ.

³ Баслер, Ђуро, Бешлагич Шефик, Миличевић др Јован и Тихић Смаил. Босна и Херцеговина знаменитости и љепоте, издавач Новинско издавачко предузеће „КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ“, Београд, Француска 7, 1965. страна 27.

бановине, урбанистичка структура Бање Луке је дефинисана, са јасним комуникацијским и архитектонским одредницама. Град се развија на лијевој обали Врбаса, док је десна страна са старим оријенталним чаршијама и насељима запостављена. Градњу карактерише задржавање подужног концепта града са постојећим трансверзалама⁴.

Концепт града започет у оријенталном духу за вријеме управе Османског царства, преобликован у концепт европског центра за вријеме аустроугарске окупације, у периоду Врбаске бановине добија нове одлике националног и регионалног карактера. Односно, изражене су националне одреднице интрепретацијом византијске и српске средњовјековне архитектонске школе и тежња ка репрезентативним објектима европских стилова, па град добија и прве објекте модерне архитектуре у стилу функционализма и баухауса.

Почетак нове градитељске епохе обиљежен је изградњом Саборне православне цркве (1925-1929 година), на празном простору испред кафане "Балкан"⁵ у српсковизантијском стилу који се у архитектури јавља крајем XIX и почетком XX вијека.⁶ Црква постављена на платоу симетрично ријешеног трга, представљала је доминантну позицију у новоформираном центру града и иницирала даље рјешавање градског центра. Центар града дефинисан је блоковском изградњом између Друма Краља Петра I Карађорђевића и Господске улице на коју се даље надовезује улица Бана Милосављевића. Овај потез, са нагласком на Саборној цркви и трг око ње, са репрезентативним објектима главна је одредница развоја града на коју се надовезује ортогонална улична мрежа градских саобраћајница дајући граду ортогоналну блоковску дефиницију.

Окомито на Царски друм, још за вријеме аустроугарске управе пробијена је улица која данас носи назив Марије Бурсаћ. На крају улице 1933. године започета је градња објекта за потребе Соколског друштва, под називом "Соколски дом Краља Петра I Ујединитеља". Објекат одликују елементи претежно историцистичког стила, уз прве примјене начела моделне архитектуре, који нешто касније добијају пуни израз изградњом Вакуфске палате 1938. године. Смјештена између три улице, Вакуфска палата затвара већ изграђени градски блок једноставном и чистом архитектуром баухаса и дуго представља узор за рјешавање других модерних објеката.⁷

Потреба за изградњом објекта Соколског дома појавила се и много прије, *Српски соко* 1913. године основао је фонд за градњу вјежбаонице Српског сокола у Бањој Луци.

Соко Краљевине Југославије идеолошки је у потпуности подржавао идеју југословенства, односно служио у сврху и духовног одгоја омладине у духу вјерности династији и државној идеологији. Захваљујући томе, удружење је уживало подршку власти на свим нивоима, а и по својој идеји било блиско ширим народном масама.

Бан Врбаске бановине такође је подржавао рад соколског удружења, па су његова лична залагања допринијела изградњи дома. У ту сврху, узајамном

---

⁴ Шево, Лиљана. Урбанистички развој Бање Луке, текст приредила Љиљана Шево: Општина Бања Лука, Завод за заштиту споменика културе и природе Бања Лука, Бања Лука, 1996. година, страна 147. и 148.

⁵ Локација кафане "Балкан" данас одговара локацији Градске управе града Бање Луке, док се на мјесту Саборне цркве грађене од 1925. до 1929. године, порушене у Првом свијетском рату, данас налази Храм Христа Спаситеља изграђен 2009. године, грађен у потпуности по узору на Саборну цркву.

⁶ Кадијевић, Александар. Један век тражења националног стила у српској архитектури (средина XIX-средина XX века), Грађевинска књига, Београд 1997. година

⁷ Шево, Лиљана. Урбанистички развој Бање Луке, текст приредила Љиљана Шево: Општина Бања Лука, Завод за заштиту споменика културе и природе Бања Лука, Бања Лука, 1996. година, страна 148.

сарадњом, бан је за потребе Позоришта, добио зграду старе Соколане уз обавезу да бановина да допринос у изградњи соколског дома.⁸

Ова идеја је успјела да се реализује почетком 30-их година XX вијека, кроз настојања Одбора за изградњу соколског дома и прикупљеним почетним средствима највише од добровољних прилога, уз помоћ Бановине и општине.

Крајњи израз моћи и снаге соколских удружења у Бањој Луци материјализован је у репрезентативном објекту Соколског дома.

Камен темељац постављен је 20.12.1931. године, уз приређен свечани чин- *"око градилишта искићеног заставама је постројена соколска чета, а до ње се поредао непреглан слој најдоличнијег грађанства. При доласку бана на градилиште војна музика је интонирала свечани марш, а одмах по том старијешина бањалучке соколске жупе Стеван Мољевић, адвокат, одржао свечани говор.."* Церемонија је завршена читањем повеље која је уграђена у темељ.

Препис повеље чува се у архиву Републике Српске у Бањој Луци, а увид у садржај са њене копије која се налази у Соколском дому извршен је изласком на терен:

*"Под владавином Његовог Величанства Краља Југословенског
Александра И.,*

*Под старешинством старешине Савеза Сокола Краљевине Југославије
Његова Краљевског Височанства*

*Престолонаследника Петра, а под покровитељством Бана Врбаског
Господина
Светислава Милосављевића,*

*Дана двадесетог децембра хиљадудевестотина тридесет прве
године- године прве иза свесоколског слета у Београду, а уочи
ИХ свесоколског слета у Прагу- би ударен темељ овоме сокол-
скоме дому, који се подиже уз помоћ Врбаске бановине и и Град-
ске општине у Бањој Луци, те прилозима и сарадњом грађан-
ства свих сталеча.*

*Овај дом има да буде огњиште, са кога ће светлост
велике соколске идеје да обасјава нас, нашу омладину и наше
потомство. У њему имају да се правилно и слободно развија-
ју моралне и физичке снаге млађих нараштаја у сталној
тежњи за напретком, а у смеру према највишем соколском ци-
љу – савршенству човека.*

*Ово нека буде соколско гнездо, из кога ће да излећу
млади соколи и да прожети највишом вером- истином и
правдом- проносе широм света наше соколске идеале:
љубави, братства и једнакости.*

Здраво!

Покровитељ за изградњу соколског дома у Бањој Луци

⁸ Пејашиновић Зоран. Бан Милосављевић. Прича о човјеку који је Бањој Луци обистинио име, Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, Бања Лука, страна 75. и 76.

Бан Врбаски:

Одбор за изградњу дома:

"

Соколски дом изграђен је по пројекту београдског архитекте Бранка Јовановића који је у то вријеме био запослен у Техничком одјељењу при Банској управи у Бањој Луци. Пројекат је одобрила савезна управа Сокола и све државне власти.

Извођење радова повјерено је грађевинском подузетнику Љуби Јефтићу, под надзором познатог бањалучког инжењера Стојана Боровнице и самог пројектанта Бранка Јовановића.

Радови на изградњи објекта извођени су у двије фазе: 1932. године завршена је прва фаза, а до 1937. године завршена је и друга фаза када је објекат званично и отворен.

У првој фази, прилозима највише од Градске управе, изграђена је Велика сала (за вјежбање и соколске приредбе) пројектована као централни дио објекта и два бочна коридора, набављене су основне справе за гимнастику и тиме стечени услови за пријем и рад вјежбача.

Соколско друштво је 1933. године уселило у властити објекат, након чега слиједи друга фаза извођења објекта.

У овој фази, која је рађена нешто спорије, највише због недостатка средстава, доврешени су сви радови на објекту, са свим садржајима неопходним за рад соколског друштва. Свечаност поводом отварања Соколског дома одржана је 12. и 13. јуна 1937. године, када је уприличен соколски слет уз присуство многобројних гостију из свих соколских жупа.

Изградња Соколског дома била је велики корак за соколско друштво, али и за град и грађанство. Објекат је оставио значајан траг у цјелокупној архитектонској слици града.

2. Опис добра

Објекат је пројектован као слободностојећи преовлађујуће рекреативно-спортске намјене, за потребе удружења "Соко Краљевине Југославије".

Лоциран је у ширем центру града и припада групи објеката изграђених између два свјетска рата. Оријентација објекта по подужној осовини је у правцу сјевероисток- југозапад.

На објекту су предвиђена три улаза:

- главни улаз објекта смјештен је на његовој југозападној страни из улице Марије Бурсаћ и
- два споредна, са сјеверозападне и југоисточне стране.

Улаз са југозападне стране данас се не користи и затворен је са унутрашње стране.

Првобитна намјена објекта је културно-спортско-рекреативног садржаја, за потребе удружења "Соко Краљевине Југославије", да би након забране друштва (након другог свијетског рата) био додијељен на коришћење друштву за спортску рекреацију и физичко васпитање "Партизан", када и мијења назив у Дом "Партизан".

Данас се објекат користи за потребе обновљеног соколског покрета са примарном спортском намјеном и додатим новим функцијама угоститељско-забавног карактера.

Конструктивни систем објекта је комбинација класичног масивног конструктивног система са линијским ослањањем на вањске зидове и стубове у унутрашњости објекта.

Димензије вањских габарита објекта износе: подужна осовина објекта у правцу сјевероисток-југозапад износи 39,50 м, попречна осовина објекта у правцу сјевер-југ 25,00 м.

Диспозицију објекта карактерише функционалност као основна компонента у унутрашњој организацији објекта. Функционалност објекта дефинисана је прочишћеним и јасно дефинисаним функционалним зонама. Архитектонска композиција основе је централистичка са дефинисаном централном зоном Велике сале на коју се надовезује простор улазног хола, такође централистичке поставке. Око ових главних садржаја са сјеверне и јужне стране организовани су споредни садржаји.

У првој фази изградње објекта (1932. године) изграђена је Велика сала са пратећим садржајима и подрумска етажа испод дијела објекта.

Подрумска етажа је изведена испод дијела Велике сале, уз сјевероисточни зид, у њој су смјештене просторије са инсталацијама за централно гријање. У току су радови на прилагођавању дијела просторија у санитарни чвор са тушевима, како је првобитно и замишљено.

Димензије вањских габарита корисног простора подрумске етаже износе 20,20 м (дужина зида Велике сале) x 7,00 м + дрварница са сјеверозападне стране обухваћена сјеверозападним зидом Велике сале ка унутрашњости објекта, димензија вањских габарита: у правцу сјеверозапад-југоисток 7,00 м; у правцу сјевероисток-југозапад 2,65 м; + дрварница са југоисточне стране обухваћена југоисточним зидом Велике сале ка унутрашњости објекта, димензија вањских габарита: у правцу сјеверозпад-југоисток 5,00 м; у правцу сјевероисток-југозапад 2,65 м.

Увидом на терену, утврђена су знатна оштећења на овој етажи проузрокована подземном влагом у објекту. Осим зидова подрумске етаже утицај подземне влаге преноси се и на вањске зидове фасаде објекта што се нарочито види у његовом југозападном дијелу.

Велика сала, у приземљу објекта, правоугаоног облика, доминантна је својим габаритима како у основи тако и у обликовању објекта. Уз Велику салу подужно са обје стране, коридорски ријешена, смјештена су два бочна крила облика латиничног слова "L" са пратећим садржајима. Проширење на "L" оријентисано је на југозападну страну објекта, односно на раван дијела објекта изграђеног у другој фази градње.

Према пројекту Бранка Јовановића, просторије суженог дијела имају функцију ходника између споредних улаза са сјеверне, односно јужне стране и просторија у проширеном дијелу форме на "L". У суженом дијелу објекта је такође са обје стране уз сјевероисточни зид смјештено и степениште за приступ подрумској етажи.

Димензије Велике сале за вјежбање мјерено са унутрашње стране износе: дужина 27,25 м; ширина 11,70; висина цца 8,20 м. Садашња намјена сале за вјежбање је за потребе обновљеног соколског друштва и у њој су смјештене слџедеће дисциплине: пењање и одбојка. Сала је са бочних страна освијетљена са по шест прозора полукружног облика, који су подигнути на висину 6,70 м.

Велика просторија сјевероисточног коридора према првобитном пројекту имала је намјену Мале сале. Приступ јој је био омогућен из великог хола дограђеног у другој фази градње објекта и из ходника суженог дијела

сјевероисточног крила. Простор Велике сале је са двоја двокрила врата свијетле ширине 190 цм и свијетле висине 240 цм, повезан са ходником бочног крила и простором Мале сале.

Унутрашње димензије Мале сале износе: у правцу сјевероисток-југозапад 12,10 м; у правцу сјеверозапад-југоисток 7,05 м. Са сјеверозападне стране Мала сала је освијетљена са три, а простор ходника са два прозорска отвора са обје стране улаза. Данас је простор Мале сале и ходника сјеверозападног крила функционално обједињен, има функцију угоститељско-забавног карактера и заједно са санитарним чвором смјештеним уз улазни хол у потпуности независно функционише у односу на остали дио објекта. Над улазним вратима дограђена је лучна надстрешница која стилски одудара од објекта. Као и на југозападном крилу, свијетла ширина двокрилних улазних врата износи 180 цм, док је укупна свијетла висина са надсвјетлом 360 цм. Врата су израђена од дрвета, обојена бијелом бојом. Крила врата хоризонталним пречкама су подијељена у три застакљена поља квадратног облика. Надсвјетло врата на сјеверозападној страни покривено је рекламном са натписом "Bingo centar caffe bar", односно садржаја за који се користи овај дио објекта.

Велика просторија југоисточног бочног крила, првобитним пројектом била је осмишљена као читаоница са мањом оставом унутар просторије. Улаз и освјетљење овог простора третиран је на идентичан начин као и на сјеверозападном бочном крилу. Данас је простор читаонице адаптиран у теретану, приступа му се из великог улазног хола дијела објекта изграђеног у другој фази, гдје су уједно смјештене и помоћне просторије теретане. Унутрашње димензије теретане износе: у правцу сјевероисток-југозапад 12,00 м; у правцу сјеверозапад-југоисток 7,00 м. Улаз са југозападне стране затворен је лако преградом са унутрашње стране објекта, а простор ходника мањим преградама монтажног карактера испреграђиван као свлачиона Велике сале.

У другој фази градње објекта, (завршена 1937. године), изграђен је репрезентативни дио објекта са монументалним холем и раскошно декорисаном улазном фасадом. Спратност овог дијела објекта износи П+2.

У приземљу објекта централни и највећи дио, према пројекту Бранка Јовановића предвиђен је за монументални хол. Ширина хола одговара ширини Велике сале, а дужина мјерено са унутрашње стране износи 10,65 м. Хол је са четири стуба у два реда подијељен на девет правоугаоних поља. Стубови кружног пресека, радијуса 20 цм једноставне обраде носе укрштени линијски систем греда на које је ослоњена међуспратна конструкција првог спрата. Висина греде износи 30 цм.

Под хола обрађен је завшном обрадом ливеног тераца.

Таваница хола рашчлањена је на правоугаона поља издијељена конструктивним системом греда. Завршна обрада плафона је малтер.

Улазна партија конципирана је на централној осовини хола са западне стране објекта, из улице Марије Бурсаћ. Чине је масивна двокрилна врата која одговарају обради и димензијама врата споредних улаза.

Са бочних страна улазног хола формирана су два правоугаона корпуса, формирана у углу који захватају равни подужног зида улазног хола и равни зидова бочних крила дијела објекта изграђеног у првој фази градње. Простори су симетрични у односу на подужну осовину хола, а њихове димензије, мјерено са унутрашње стране износе: подужна осовина у правцу сјевероисток-југозапад 760 цм, попречна осовина у правцу сјеверозапад-југоисток 550 цм.

Ови корпуси су у спољашњој силуети објекта дискретно увучени у односу на простор хола и бочних крила прве фазе објекта.

Првобитно простор је веома чисто и јасно конципиран. У сјеверном корпусу већи дио простора уз југозападни зид објекта предвиђен је за степениште које води на први спрат. Уз њега је, дискретно увучено у односу на велики хол, био постављен санитарни чвор.

Простор већег дијела југоисточног корпуса уз југозападни зид био је предвиђен за гардеробу, а између њега и дијела објекта изграђеног у првој фази градње, као и на сјеверозападном корпусу био је постављен санитарни чвор.

Данас је овај простор адаптиран и прилагођен новим функцијама. Простор улазног хола до централних стубова са југозападне стране заједно са гардеробом је преграђен лаким монтажним преградама. Структуру преграде чине дрвени стубићи квадратног пресјека са пољима комбинованим од дрвене испуне и стакла. Простор је преграђен на три канцеларије са приступом из улазног хола. Простор санитарног чвора на југоисточној страни објекта прилагођен је за помоћну просторију теретане са санитарним чвором и свлационицом.

Простор у зони улазне партије обухваћен правоугаоником који затвара први централни стуб при улазу, такође је преграђен и користи се као канцеларија. Насупрот њему, у правцу према Великој сали, између два централна стуба је приступ степеништу за први спрат.

Степениште које води до првог спрата је двокрако. Ширина степенишног крака износи 160 цм. Висина газашта износи 17 цм, а ширина 30 цм. Ширина подеста између два степенишна крака износи 160 цм. Простор степеништа освијетљен је прозорима у два реда по вертикали. Прозори су правоугаоног облика.

Први спрат према пројекту био је предвиђен за простор Мале сале са пратећим садржајима. Мала сала просторно је одговарала захвату између јужног бочног корпуса и дијела хола који завата површину до централног стуба према сјеверном дијелу хола.

Југоисточни корпус, предвиђен је за канцеларију, а сјеверозападни, смјештен поред степеништа за другу етажу адаптиран је у угоститељске сврхе, у које се користио задњих 10 година.

Други спрат се у периоду рата у БиХ (1992-1995) и непосредно након тога користио у стамбене сврхе. Тренутно је у току адаптација овог простора у канцеларијски простор. И поред низа пренамјене функција и различите структуре корисника, простор другог спрата концептуално је задржао просторну орагнизацију.

Архитектура објекта дефинисана је кроз симбиозу стиских, конструктивних и функционалних параметара. Историцизам се нарочито огледа у раскошно декорисаној улазној фасади; међутим, сведеност облика и детаља на осталим фасадама, прочишћеност форме и функционална компонента диспозиције објекта упућују на начела модерне архитектуре.

Везаност пројектанта за идеологију историцизма одговара општој идеологији соколских друштава која његују и оживљавају словенски дух интерпретирајући га кроз културно-спортска дешавања.

Архитектонска композиција објекта састоји се из два корпуса, изграђена у двије различите фазе.

Дио објекта изграђен 1932. године има једноставну форму, ослобођен декоративне пластике. Спратност овога дијала састоји се од сутерена и подрумске етаже.

Велика сала као доминанта издиже се и у вањској форми објекта, а заједно са бочним крилима формира складну цјелину у којој је наглашено логично и јасно израстање архитектонске форме из основе објекта.

Једноличност форме разбијена је степеновањем маса и у хоризонталном и у вертикалном погледу. Фасадне равни су разбијене ритмом правоуганих прозорских отвора. Прозорски отвори постављени су у једном хоризонталном низу.

Сала за вјежбање покривена је двосливним кровом благог нагиба са покровом од лима. Бочна крила завршена су равним кровом, који је ниже висине у односу на централни дио и могуће им је приступити са првог спрата административног дијела. Завршна обрада равног крова је љепенка.

У односу на дио објекта изграђен у првој фази, дио објекта изграђен у другој фази је раскошније и богатије декоративне обраде.

Надоминантнија фасада објекта је југозападна са раскошном обрадом елемената. У доњој зони, централно постављена, налазе се масивна двокрилна врата. Са сјеверозападне и југоисточне стране, симетрично су постављена два прозорска отвора правоуганих димензија, а између врата и прозора постављена је слијепа ниша димензија 138 x 280 цм, дубине 8 цм. Горња зона је од доње одвојена кордонским вијенцом који опасује цијели објекат. У горњој зони, изнад улаза, су три прозорска отвора лучно завршена. Прозорски отвори издијељени су масивним пиластрима постављеним на масивним постољима. Фасада је завршена високом атиком, завршеном такође кордонским вијенцом, на којој је у вријеме након изградње објекта стајао натпис "Соколски дом Краља Александра I Ујединитеља" и на врху постављена фигура сокола. Два бочна крила, мање висине и једноставније обраде наглашавају раскошну и монументалну обраду фасаде и симетричност објекта.

Бочне фасаде, односно сјевернозападна и југоисточна су једноставније обраде у односу на главну фасаду. Ослодођене декоративних елемената, развијене низом прозорских отвора, упућују на начела модерне архитектуре.

Најскромније обраде је источна фасада, рашчлањена низом помоћних отвора скромне обраде на којој једину пластику представља увученост бочних крила.

Фасаде су завршне обраде малтером, обојена у упадљиву окер боју. Сокол објекта обрађен је каменим плочама ширине 80 цм, висине 146 цм и дебљине 6 цм обојеним у сиву боју.

Двориште објекта је у складу са његовом намјеном ограђено лаком мрежастом оградом. У дворишту се налази игралише на отвореном.

3. Досадашња законска заштита

Дописом број 07-40-4-3586-1/13, дана 04. 06. 2013, Федерално министарство културе и спорта, Завод за заштиту споменика, доставили су информацију да предметно добро није било уписано у регистар непокретних споменика културе БиХ⁹.

---

⁹ Добро је било евидентирано као: Дом Партизан, строги центар Бање Луке, Период између два свјетска рата, Првобитно подигнут као Соколски дом. Од 1949. године дат на коришћење друштву за спортску рекреацију и физичко васпитање "Партизан". Изграђен је у вријеме изградње хотела "Palace" (1933. година), зграде Народног позоришта (1934. година) и других значајних објеката. Уз дом се налазе и пратећи спортски терени.

На основу документације коју је доставила административна служба града Бање Луке, Одјељење за просторно уређење, евидентно је да је предметни локалитет обухваћен Регулационим планом подручја "Центар - Запад" који је усвојен 2007. године ("Службени гласник Града Бања Лука, број 2/07) и да је за потребе Урбанистичког плана Бања Лука израђен елаборат Услови чувања, оцавања, коришћења добара и утврђивање мјера заштите, чиме је ово кутурно добро добило I зону заштите са мјерама заштите у смислу текућег одржавања и рестаурације¹⁰.

Комисија за очување националних споменика донијела је одлуку о стављању **Соколска кућа - Бања Лука** на Привремену листу националних споменика БиХ, под редним бројем 7.

4. Истраживачки и конзерваторско–рестаураторски радови

На објекту нису вршени конзерваторско-рестаураторски радови.

4а. Остали радови:

У току свог постојања објекат је у неколико наврата адаптиран у складу са промјеном намјене и корисника позоришне зграде. Суштински, објекат је задржао примарну првобитну намјену спортског објекта, са додавањем одређених функција у складу са промјеном структуре корисника.

5. Садашње стање добра

Дана 04. 07. 2013. године и 02.10.2013. године, изласком на терен извршен је увид у постојеће стање и утврђено је сљедеће:

- На јужној фасади констатовано је оштећење које пријети озбиљнијем нарушавању фасадног платна настало услед природних фактора - атмосферички и подземних вода;
- објекат се налази у конструктивно стабилном стању;
- фасаде објекта задржале су у већем дијелу првобитан изглед и материјализацију, са улазне фасаде уклоњен је оригиналан натпис и фигура сокола, а фасада је обојена у упадљиву окер боју;
- у ентеријеру објекта рађене су интервенције на преправкама појединих функционалних цјелина;
- на објекту нису уочене пукотине или евентуална оштећења која би могла угрозити његову стабилност.

6. Специфични ризици:

- Неповољно дјеловање атмосферички,
- Појава подземних вода.

III – ЗАКЉУЧАК

Примјењујући Критеријуме за проглашење добара националним споменицима („Службени гласник БиХ”, бр. 33/02 и 15/03), Комисија је донијела одлуку као у диспозитиву. Одлука је заснована на сљедећим критеријумима:

---

¹⁰ У прилогу бр. 3 дата је карта валоризације културно-историјског наслеђа, гдје је добро означено као објекат архитектонске вриједности.

A. Временско одређење

(добра настала од праисторије до 1960. године)

B. Историјска вриједност

(веза грађевине, цјелине или подручја са историјском личношћу или значајним догађајем у историји);

D. Читљивост (документарна, научна, образовна вриједност)

- i. Свједочанство о одређеном типу, стилу или регионалном маниру,
- ii. Свједочанство о типичном начину живота у одређеном периоду,
- iii. Дјело значајног умјетника или градитеља.

F. Амбијентална вриједност

- i. Однос облика према осталим дијеловима цјелине,
- ii. Значење у структури и слици града,
- iii. Објекат или група објеката је дио цјелине или подручја.

G. Изворност

- i. Облик и дизајн,
- ii. Материјал и садржај,
- iii. Положај и смјештај у простору,
- iv. Дух и осјећања.

Саставни дио ове одлуке су:

Имовинско-правна документација

копија података везаних за локацију објекта, к.ч. 3355/1 и 3355/2, к.о. Бања Лука VII (нови премјер), к.ч. 14/1; 14/4; 14/5; 14/22; 14/27; 14/28, к.о. Бања Лука (стари премјер), издат дана 22.12.2011. године,

Фотодокументација

- Фотографије постојећег стања *Соколског дома, град Бања Лука*, снимљене су 16.03.2012. године, фотографисала Милка Грујић (дигитални фотоапарат Sony Cyber-Shot DSC-H10).

Остала документација

- Архитектонски снимак постојећег стања *Соколског дома, град Бања Лука* (Снимале Милка Грујић, дипл. инг. арх. и Азра Делалић, историчар умјетности; нацрте урадила Милка Грујић, дипл. инг. арх).

Коришћена литература

- 1996. Лиљана Шево. Урбанистички развој Бање Луке. Завод за заштиту споменика културе и природе Бања Лука, Бања Лука, 1996. година.

1997. Кадијевић Александар. Један век тражења националног стила у српској архитектури (средина XIX-средина XX века). Грађевинска књига, Београд, 1997. година.
2006. Р. Сениша Видаковић. Архитектура јавних објеката у Бањалуци (1918-1941). Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, 2006. година.
2004. Зоран Пејашиновић. Бан Милосављевић човјек који је Бањој Луци обистинио име. Народна и универзитетска библиотека Републике Српске Бања Лука, Бања Лука, 2004. година.
1974. Александар Равлић. Бања Лука - раздобља и стољећа. Новинско-издавачко предузеће „Младост“, 1974. година.

Носилац истраживања и израде Приједлога одлуке:

*Милка Грујић-Зековић, дипломирани инжењер архитектуре,
вањски сарадник Комисије за очување националних споменика*